

MUZEUM VE STARÉM MĚSTĚ A PREZENTACE ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZŮ VEŘEJNOSTI

Veronika Idríková, Státní okresní archiv Přerov

Martin Žižlavský, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti

Lokalita Na Valách, podobně jako další místa s velkomoravskými nálezy ve Starém Městě, byla prvně zkoumána již v osmdesátých letech 19. století. Rozsáhlé pohřebiště v této lokalitě poškozovala soustavně od roku 1897 těžba písku a docházelo tak k ničení archeologických nálezů. Tohoto zásadního problému si byl vědom staroměstský učitel Antonín Zelnitius, který se na podzim roku 1922 stal iniciátorem vzniku Muzejního spolku Starý Velehrad – Staré Město. Zelnitius byl k založení spolku inspirován setkáním s farmakologem a archeologem Janem Helli-chem, jenž byl mimo jiné zakladatelem muzea v Poděbradech.¹ Jedním z důvodů vzniku nového staroměstského spolku bylo právě vytvoření lokálního muzea, shromažďujícího archeologické nálezy, ale i další sbírky historické a etnografické povahy včetně odborné a regionální literatury.

Prvním předsedou spolku se stal Jan Němeček, jednatelem Bohumil Hurník, jehož brzy ve funkci vystřídal A. Zelnitius, který předal v roce 1927 jednatelství Karlu Hanákovi a sám se stal správcem staroměstského muzea.² Po druhé světové válce převzala kvůli zhoršujícímu se zdravotnímu stavu A. Zelnitia správcovství jeho manželka Josefa, která muzeum vedla do konce července 1955.³ Starost o manžela Josefu Zelnitiovou vyčerpávala, a navíc staroměstské muzeum převzalo pod svou správu Krajské muzeum v Gottwaldově, což znamenalo změnu v nárocích na osobu správce. V roce 1955 byla funkce správce muzea předána Emanuelu Lepkovi.

Otevření muzea předcházela počátek Zelnitiova výzkumu pohřebiště v lokalitě Na Valách od roku 1924 za plné podpory muzejního spolku.⁴ První instalace staroměstského muzea byla provedena v roce 1925 ve staré budově školy čp. 1. V roce 1929 byla přesunuta do školy čp. 1000 a v roce 1935 se muzeum opět stěhovalo, tentokrát do budovy staroměstské radnice,⁵ v jejímž prvním patře zabíralo pět místností a každá z nich byla věnována jinému tématu. Mimo prostory věnované archeologické sbírce (zabírala sedm plných skříní) bylo muzeum zaměřeno na místní lidový kroj, prezentaci obrazů Starého Města, výtvarné umění a sbírku historických zbraní. Její součástí byla také menší knihovna a depozitář.⁶

O zpřístupňování muzea veřejnosti se staral A. Zelnitius, otevírací dny byly ve středu a v neděli. Po připojení Starého Města

1 J. M. H. Archeolog Antonín Zelnitius. *Moravskoslovenské pomezí* 3, 1938, č. 2, s. 2–4.

2 ČOUPEK, Jiří. Velehradské historické spolky. *Sborník velehradský: třetí řada* 1, 1992, s. 28.

3 Dopis Josefy Zelnitiové z 31. července 1955. Sbírká písemností archeologického oddělení SM sebraná Jiřím Pavelčíkem v devadesátých letech 20. století.

4 J. M. H. Archeolog Antonín Zelnitius. c. d., s. 2–4.

5 Muzeum v prostorách staroměstské radnice bylo slavnostně otevřeno 29. září 1935 a vernisáž expozice byla spojena s oslavami dvoustého výročí posvěcení staroměstského farního kostela sv. Michala.

6 A. Zelnitius udává přesný popis včetně rozměrů místností. Dopis z 8. července 1935. Státní okresní archiv Uherské Hradiště, Historická společnost Starý Velehrad, Uherské Hradiště, nezpracováno.

Interiér muzea na staroměstské radnici. Staré Město, třicátá (?) léta 20. století. Archiv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, digitální fond OF P043 Pozůstalost Antonína Zelníka, P043_00005_001.

k Uherskému Hradišti byly v roce 1943 sbírky uloženy v budově Slováckého muzea, v únoru 1945 do bezpečí krytu a v srpnu 1946 vráceny zpět na staroměstskou radnici.⁷ Prostory pro prezentaci sbírek veřejnosti byly muzejnímu spolku navráceny v květnu 1948.

Ve druhé polovině padesátých let byla budova radnice rekonstruována, muzeum tak bylo delší dobu nepřístupné a od února 1958 se objevovaly ze strany zástupců místního národního

výboru (dále MNV) snahy vystěhovat muzeum do jiných, méně vyhovujících prostor. Muzejní místnosti v prvním patře MNV měly být totiž využívány jinými místními organizacemi.⁸ Nakonec se přičiněním E. Lepky podařilo prostory muzea v budově MNV udržet až do května 1961, kdy byly archeologické sbírky přestěhovány do předsálí nově vzniklého Památníku Velké Moravy.

Zmíněný E. Lepka se narodil 1. prosince 1893 ve Vranové v domě čp. 3, kde jeho otec Jan byl podruhem.⁹ Vyučil se v roce 1912 zedníkem a pracoval v tomto oboru u několika stavebních firem. Po ukončení vojenské služby v roce 1920 se dále věnoval svému řemeslu v okolí Letovic, téhož roku se však přestěhoval do Starého Města a od listopadu pracoval s přestávkami až do roku 1928 ve zdejšímu cukrovaru. Jelikož práce v cukrovaru i jeho zednická profese byly sezónní záležitostmi, zřídil si roku 1929 firmu zabývající se autodopravou. Živnost autodopravce vykonával E. Lepka až do roku 1952, kdy v květnu nastoupil jako pracovník Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně (dále AÚ ČSAV) a působil na archeologických výzkumech ve Starém Městě jako technický pracovník. Z pozice zaměstnance AÚ ČSAV se dne 1. ledna 1955 stal zaměstnancem Krajského muzea v Gottwaldově a tímto zůstal až do penze.

Jako zedník byl E. Lepka mnohdy přítomen výkopovým pracím při stavbě domů, setkání s archeologickými nálezy ve Starém Městě bylo pro něj tedy nevyhnutelné. Učitel a archeolog A. Zelnitius si v roce 1926 poznamenal E. Lepku jako jednoho z nálezců archeologických artefaktů, konkrétně velkomoravské náušnice.¹⁰ Poválečných výzkumů Viléma Hrubého v Schilderově zahradě se účastnil pravděpodobně od počátku, protože v roce 1954 je V. Hrubým označen za zkušeného archeologického technika, schopného vypracovávat náleзовé zprávy a pečlivě plány.¹¹ Kromě toho se osvědčil také při terénní prostorové identifikaci archeologických nálezů.¹²

Archeolog V. Hrubý se od roku 1949 stal stálým zaměstnancem Moravského zemského muzea.¹³ Na výzkumech, které vedl ve Starém Městě, byl často nepřítomný, a proto potřeboval zajistit za sebe pro tuto práci náhradu; osobu, která by zajišťovala vše od náboru brigádníků přes dozor na vykopávkách až po zpracování nálezů. Tímto jeho zástupcem se stal právě E. Lepka,¹⁴ který zastupoval V. Hrubého při samotných výkopových pracích a udržoval se svým nadřízeným čilý písemný styk. Část korespondence V. Hrubého a E. Lepky se zachovala v archivu Slovákckého muzea společně s dalšími písemnostmi, vyhotovenými Lepkou a týkajícími se nejen archeologických výzkumů, ale také provozu staroměstského muzea, průvodcovské činnosti pro veřejnost po vykopávkách i v muzeu a také v částečně zpřístupněném Památníku Velké Moravy, vybudovaném na přelomu

7 BATŮŠEK, Stanislav. *Antonín Zelnitius. Osobnosti regionu*, 1994.

8 V letech 1956 a 1958 byl objekt MNV rekonstruován, poté měly být prostory muzea zabrány místním Československým muzeem mládeže. Pro účely muzea byly nabídnuty nevyhovující prostory v uhelných skladech a ve Svazarmu ve Starém Městě.

9 Rod Lepků žil již v 18. století ve vsi Vranová (okr. Blansko). Tomáš Lepka v 18. století a jeho syn Antonín Lepka počátkem 19. století byli domkaři, Antonínův syn František Lepka, děd Emanuela Lepky, vlastnil hospodářství na podsedku. František Lepka byl třikrát ženatý, z prvního manželství s Anežkou Řehořovou se mu narodili dva synové František a Jan. Oba žili se svými rodinami ve Vranové, František se oženil s Marianou Holekovou a jeho mladší bratr Jan s Marií, dcerou nádeníka a domkaře Jana Dvorského z Vranové. Z manželství Jana Lepky a Marie Dvorské pocházelo šest potomků. Jedno z dětí zemřelo brzy po narození, s rodiči tak zůstali dcery Josefa a Františka a synové Josef, Vincenc a nejmladší Emanuel. Emanuelův otec Jan Lepka žil s rodinou v podnájmu v domě čp. 6 ve Vranové, v roce 1900 pracoval jako hajný v lesích velkostatku Letovice a kromě toho se přizívoval jako nádeník v lomu. Emanuel Lepka se brzy po svém příchodu do Starého Města oženil s Helenou Talákovou, narozenou v roce 1896 ve Starém Městě. Zemřel 27. října 1972 a pochován byl na staroměstském hřbitově.

10 A. Zelnitius si k vyobrazení nálezů (náušnic) poznamenal: „Nalezl v betonu při stavbě základů domku č. 984 na Špitálkách v Nové ulici Emanuel Lepka.“ (ukázka náleзовého deníku, přiložená k Zelnitiovu

Situace písečnicku Na Valách, v pozadí archeologicky zkoumané těleso valového opevnění. Staré Město 1930. Reprofoto L. Chvalkovský. Fotoarchiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti (dále Fotoarchiv SM UH).

dopisu z 2. dubna 1926). FIŠER, Zdeněk. „Slavná minulost Starého Města...“ (Počátky velkomoravských výzkumů v dopisech Antonína Zelnitia Antonínu Breitenbacherovi). *Slovácko* 41, 1999, s. 202.

11 Dopis V. Hrubého E. Lepkovi ze 17. února 1954. Sběrka písemností archeologického oddělení SM sebraná Jiřím Pavelčíkem v devadesátých letech 20. století.

12 Např. v roce 1954 E. Lepka při terénních stavebních úpravách staveniště sociální budovy strojní a traktorové stanice (STS) Staré Město správně rozpoznal ve výkopech sídlištní objekty se struskami a slitky barevných kovů. HRUBÝ, Vilém. Archeologický výzkum Starého Města v roce 1955. *Archeologické výzkumy*, 1956, s. 11.

13 GALUŠKA, Luděk. Prof. PhDr. Vilém Hrubý, DrSc. – 25. výročí jeho úmrtí. *Slovácko* 52, 2010, s. 189.

14 V dopise ze 6. května 1953 V. Hrubý píše E. Lepkovi: „Byl bych velmi rád a Vám velmi vděčen, kdybyste se letos opět mohl zúčastnit archeologických prací. Nevím, jste-li zaměstnán, ale s určitostí s Vámi počítám. Rád bych,

padesátých a šedesátých let. Dochovaný písemný materiál mimo jiné přibližuje tehdejší prezentaci archeologických nálezů z období Velké Moravy ve Starém Městě a v Modré u Velehradu.¹⁵

E. Lepka měl na starosti nejen technické zabezpečení archeologického výzkumu, ale také hlídal provizorní objekty – zastřešení kostelů Na Valách a v Modré, od roku 1954 také zastřešení kostela na Špitálkách ve Starém Městě. Tento objekt měl do počátku roku 1954 na starosti Jakub Němeček, který byl ovšem kvůli mzdovým nákladům na příkaz vedoucího Archeologického ústavu ČSAV Josefa Poulíka propuštěn, a jeho místo zaujal právě E. Lepka, kterému jeho pracovní místo zůstalo na osobní přímluvu V. Hrubého. Důležitým aspektem byla také skutečnost, že Lepka vlastnil automobil, s nímž mohl vykonávat inspekční cesty po svěřených objektech. Lepkův automobil byl využíván při návštěvách vedoucího archeologa V. Hrubého i k cestám na archeologická naleziště.¹⁶

Vykopávky pozůstatků velkomoravských kostelů Na Valách, na Špitálkách a v Modré byly po dokončení archeologických výzkumů kvůli jejich uchování a pro ochranu před nepřízní počasí zastřešeny a počátkem roku 1955 předány do správy Krajského národního výrobu Gottwaldov. Od 7. února 1955 všechny objekty tvořily pobočku Krajského muzea Gottwaldov a průvodcem po vykopávkách byl ustanoven E. Lepka.

Nález kostela v Modré byl roku 1953 zastřešen lehkou konstrukcí se střechou pokrytou lepenkou. Uzamykatelné objekty Na Valách a na Špitálkách byly řešeny nákladněji v podobě rozměrných dřevěných staveb se střechou, pokrytou pálenou krytinou, v objektu Na Valách byly prezentovány archeologické nálezy. Řešení konzervace objektů bylo od počátku zamýšleno jako provizorium, v plánu byla výstavba permanentních objektů nad všemi archeologickými lokalitami, z nichž byla realizována pouze výstavba Památníku Velké Moravy.

Revizní výzkum naleziště v Modré prováděl V. Hrubý v letech 1953–1954. Zastřešení zdejšího výkopu navrhoval E. Lepka již v říjnu 1953 jako zimní zabezpečení. Archeologická situace byla totiž poškozována nejen povětrnostními vlivy, ale také nevhodným chováním návštěvníků, kteří vnikali i přes zákaz přímo do výkopu. Počínaje 21. listopadem 1953 vybudovali čtyři stavební dělníci zastřešení tohoto archeologického nálezu. Již v květnu následujícího roku poškodila vichřice lepenkovou střechu a v srpnu vítr a průtrž mračen ji poničily natolik, že dvěma velkými otvory vnikla do objektu dešťová voda, která zaplavila archeologický nálezu. E. Lepka navrhoval, že by bylo vhodné přístřešek nahradit pevnější dřevěnou stavbou, podobně jako na objektu ve Starém Městě. Zastřešení však bylo třeba okamžitě opravit, V. Hrubý proto žádal o finanční zajištění oprav Krajské muzeum v Malenovicích, Krajský odbor kultury v Gottwaldově a Státní památkovou péči v Praze. Další oprava střechy byla nutná i v létě roku 1959, výstavba dřevěného provizoria se však nikdy neuskutečnila. V roce 1964 se zde stále nacházelo zastřešení, kryté lepenkou, archeologický nálezu byl kvůli zabezpečení před povětrnostními podmínkami částečně zahrnut hlínou.¹⁷ Ke změně nevhovujícího stavu památky došlo v roce 1968, kdy byl reliéf kostela zvýrazněn novým zdivem.

Pozůstatky velkomoravského kostela ve Starém Městě na Špitálkách a přilehlé pohřebiště objevil 10. září 1949 A. Zelnitius při kontrole šterkopískové těžby, která zde probíhala, a zjistil, že bagr odtěžil část naleziště. O dva dny později lokalitu navštívili pracovníci Archeologického ústavu ČSAV. První archeologický výzkum lokality byl přerušen 7. října 1949 a výkop byl následně provizorně zastřešen, aby byl ochráněn před povětrnostními vlivy.¹⁸ Archeologický výzkum pod vedením J. Poulíka zde pokračoval od června do srpna 1950.¹⁹ Poté byl negativ základů kostela zajištěn stavbou dřevěného provizoria, zastřešeného pálenou křtinou.

Provizorium nad archeologickou situací Na Valách. Staré Město 1951. Foto J. Pavelčík. *Vlastivědný věstník moravský* 2011, s. 156.

abyste i po skončení výzkumu zůstal trvale zaměstnán v Archeologickém ústavě – o tom a o platu bychom se dohodovali ústně. Nyní mně však běží o to, abyste se uvolnil a abyste mi dělal na nalezišti zástupce. Proto, prosím, už teď se ptejte mezi lidmi a shánějte pracovníky.“ Sběrka písemností archeologického oddělení SM sebraná Jiřím Pavelčíkem v devadesátých letech 20. století.

15 Inventurní soupis pro interní potřeby Slováckého muzea byl proveden na jaře roku 2022.

16 Podle výpisu z knihy jízd používání osobního automobilu pro účely archeologického výzkumu ve Starém Městě za 1. pololetí roku 1954 E. Lepka vykonal v květnu 9 služebních jízd, v červnu 18 služebních jízd a 1. července 1 jízdu. Celkově ujel 779 km.

17 POŠMOURNÝ, Josef. Velkomoravské památky a úkoly památkové péče. *Památková péče* 24, 1964, s. 313.

18 POULÍK, Josef. Nálezy kostela z doby říše Velkomoravské v trati Špitálky ve Starém Městě. *Památky archeologické* 46, 1955, s. 310.

19 Tamtéž, s. 310.

Interiér provizoria Na Valách s archeologickou expozicí. Staré Město, padesátá léta 20. století. Reprofoto L. Chvalkovský. Fotoarchiv SM UH.

Na jaře roku 1957 byla v blízkosti dřevěného provizoria na Špitálkách zřízena střelnice Svazarmu. Střelci dle Lepkovy zprávy záměrně cílili na objekt provizoria, prostříleli okapové svody a údajně střelbou ohrožovali návštěvníky lokality. E. Lepka proto požadoval zrušení střelnice. V létě 1959 došlo k vloupání do objektu, dveře byly vypáčeny krumpáčem. Podobně bylo vniknuto i do objektu v Modré. Opravu dveří provedl E. Lepka osobně. Téhož léta také upozorňoval kompetentní orgány na nutnost opravy pálené střešní krytiny. Za rok 1959 byla škoda na rozbitých střešních taškách vyčíslena na 600 Kčs. Poškozování objektu pokračovalo i v následujícím roce, počátkem března byly opět vypáčeny vstupní dveře. Ve stejné době byla poškozena i střešní krytina kamením, které na budovu házela zdejší školou povinná mládež.²⁰ V dalších letech však šel zájem o provizorium na Špitálkách stranou, neboť E. Lepka měl na starost nově vybudovaný Památník Velké Moravy. Definitivní rozřešení nejasné situace, co s archeologickým nálezem negativu základů kostela, nastalo v roce 1968. Tehdy, podobně jako v případě nálezu kostela v Modré, byl negativ základu překryt izolací a na izolační lepence bylo pak vyzděno nové základové zdivo a terén okolo upraven.

²⁰ E. Lepka uvádí jmenovitě tři konkrétní žáky, které se mu podařilo při jejich činnosti nachytat. Kromě házení kamení na budovu a střechu, po níž také šplhali, měli žáci na svědomí i roztlučnou skleněnou vývěsku. Apel na rodiče a místní školu nechal E. Lepka vyhlásit místním rozhlasem.

V lokalitě Na Valách objevil V. Hrubý v jarních měsících roku 1949 pozůstatky kostela z 9. století. Dřevěný objekt s pálenou krytinou, zabezpečující tento archeologický nález, byl vybudován v roce 1950. Na sklonku roku 1953 bylo nutno tuto provizorní stavbu opravit. Podle zprávy E. Lepky potřebovalo provizorium nutnou údržbu, a hlavně podepření trámy z jižní strany. Tato oprava byla realizována v prosinci roku 1953.

Ve druhé polovině roku 1956 byl projednáván odkup pozemků s archeologickými nálezy v Modré a Na Valách, kde podle

plánu mělo následujícího roku dojít k přípravám stavby trvalého zděného objektu budoucího Památníku Velké Moravy. Prvotní plán výstavby památníku zahrnoval nejen muzejní expozici, ale také rozsáhlé zázemí pro archeology a další pracovníky.²¹ Tato ambiciózní část projektu však nebyla uskutečněna a svým způsobem byla realizována až o více jak šedesát let později v podobě výstavby Cyrilometodějského centra. Se samotnou stavbou objektu památníku bylo započato v průběhu léta 1958. Počátkem srpna bylo uvnitř provizorní dřevěné budovy vyhotoveno menší dočasné zastřešení archeologické situace. Na tyto práce navázala stavba trvalého objektu, který byl v srpnu 1960 dle Lepkových slov „zhruba“ hotov. Pro „jistě“ závady však nemohla být instalována expozice. Etnograf a pozdější ředitel Slováckého muzea Josef Jančář upozorňoval Lepku, že je možnost vystavit archeologické exponáty provizorně v předsálí památníku. Podle výkazu činnosti za první čtvrtletí roku 1960 je patrné, že v Památníku Velké Moravy byly konány komentované odborné prohlídky i přes skutečnost, že expozice archeologických nálezů nebyla ještě instalována. E. Lepka v tomto období zde provedl nejméně dvě školní výpravy.

Z následujícího období jsou k dispozici záznamy o závadách a úmyslném poškození objektu památníku. E. Lepka na sklonku června 1960 podal zprávu o stavu objektu památníku Na Valách. Okna budovy nebyla správně zasklená, při dešti jimi tekla do interiéru voda. Lepka uvedl, že již jednou byla oprava oken provedena, ovšem ukázalo se, že zcela nedostatečně. Docházelo i k zatékání dešťové vody do hlavního sálu skrze střešní okna. Další závažnou závadou byly nevyhovující a špatně řešené okapy a chříče. Voda vyplavovala navážku kolem základů památníku a znečišťovala stěny budovy. Přímo okapových žlabů na střeše se týká další Lepkovo upozornění z druhé poloviny července 1960. Okapy měly malý sklon, voda v nich stála a prosakovala stropem do hlavního sálu památníku. E. Lepka soudil, že klempířské práce byly provedeny značně neodborně. Podle přiloženého plánu lze bezpečně lokalizovat místa, kudy vnikala dešťová voda do interiéru hlavního sálu. Jedním tímto místem byla stěna

21 Dle blíže neurčené rukopisné poznámky byly na stavbu památníku a archeologického pracoviště tyto požadavky: objekt měl obsahovat kromě samotného expozičního sálu a předsálí také archeologický depozitář, antropologický depozitář, archeologickou a antropologickou laboratoř, skladiště na nářadí, skladiště na nezpracovaný nálezový materiál, ateliéry pro grafika a fotografa, knihovnu se studovnou, přednáškovou místnost, klubovnu, velkou pracovnu a dvě kancelářské prostory, byt pro správce a průvodce, dvě hostinské místnosti s jedním až dvěma lůžky pro hosty, garáž pro dva vozy, vrátnici s telefonem a centrálou rozvodu elektrické sítě, větší šatnu, místnost pro prodej propagačních materiálů, sklep a půdu.

Provizorium nad archeologickou situací na Špitálkách v době konzervace negativu základů církevní stavby. Staré Město 1968. Foto R. Snášil. Fotoarchiv SM UH.

Špitálky, konzervace negativu základů velkomoravského kostela. Staré Město 1968. Foto R. Snášil. Fotoarchiv SM UH.

22 V březnu 1961 E. Lepka sděluje, že mládež ničí zeleň, šplhá po střeše a kamením rozbíjí okna a ohrožuje tak návštěvníky muzea. Kamenem byla poškozena velká skleněná tabule v jednom z oken, údajně mělo dojít i ke zranění návštěvníků, a to právě hoseným kamenem. Upozornil také na nutnost areál kolem památníku oplotit a muzeum uzavřít do té doby, než bude plot postaven. V polovině července 1961 E. Lepka přistihl několik chlapců, kteří ryli do okenních výplní „neslušné obrazce“ a údajně se pokoušeli o vymáčknutí tabule skla. Počátkem září téhož roku E. Lepka zjistil, že jedno ze střešních oken bylo prostřeleno a žádal ředitelství Slovákého muzea, aby podalo trestní oznámení na neznámého pachatele. Poškození objektu pokračovalo i následujícího roku.

oddělující hlavní sál od předsálí, dalšími dvěma bylo severozápadní a severovýchodní nároží hlavního sálu. V listopadu 1960 se v památníku sešla komise, která určila několik konkrétních závad na budově objektu. Do hlavní haly skutečně zatékalo v důsledku nedostatečného oplechování žlabů, projektované chrliče způsobovaly, že při větru voda nevtékala do jímků v dlažbě a zamáčela okolní zdivo a dlažbu.

Podmáčená terasa kolem objektu hrozila v jednom místě sesutím. Do hlavní haly zatékalo i jednoduchými okny, které byly dle názoru členů komise nevhodně řešeny a nedostatečně utěsněny. Poslední závadou bylo zjištění, že objekt nebyl doposud připojen k elektrické síti. V květnu 1961 další komise vyhodnotila potřebné kroky k dokončení Památníku Velké Moravy. Po přestěhování archeologického muzea z prostor MNV Staré Město v termínu do konce května mělo dojít ke zpřístupnění památníku veřejnosti. Zároveň však komise konstatovala, že závady zjištěné v roce 1960 nebyly doposud odstraněny. Stejně tak chyběla sociální zařízení a nebyla dokončena úprava vstupního prostoru před památníkem. Objekt památníku ovšem netrpěl jen technickými závadami. Hlavně ze strany místní školní mládeže docházelo i k jeho úmyslnému poškozování.²²

V archeologickém muzeu v prostorách MNV Staré Město a také v objektu památníku vykonával E. Lepka také průvodcovskou činnost jak pro jednotlivce, tak pro organizované zájezdy a školní skupiny. V roce 1960 činilo vstupné pro hromadné výpravy 0,50 Kčs pro dospělé a 0,20 Kčs pro mládež. Školní výpravy z okresu Uherské Hradiště měly vstup zdarma. Délka prohlídky byla dle přání návštěvníka a začínala v archeologickém muzeu na MNV. Pak se návštěvníci přesunuli v Lepkově doprovodu k objektu Na Valách, kde prohlídka pokračovala zhruba půlhodinovou přednáškou. Po vybudování dřevěných provizorií Na Valách i na Špitálkách prováděl E. Lepka zájemce i v těchto objektech.

Podle Lepkových výkazů zhlédlo v roce 1959 archeologickou expozici v budově MNV a Památník Velké Moravy celkem 3 753 návštěvníků, na vstupném bylo vybráno 1 138,80 Kčs. Vy-

Oslavy 20. výročí objevu pozůstatků kostela Na Valách 23. září 1969. Emanuel Lepka (vlevo) přebírá pamětní medaili z rukou archeologa Viléma Hrubého. Staré Město 1969. Reprofoto L. Chvalkovský. Fotoarchiv SM UH.

kaz za rok 1960 uvádí celkem 3 497 návštěvníků, z toho 2 290 dětí. V prvním pololetí roku 1961 bylo evidováno 2 334 návštěvníků, ve druhém pololetí téhož roku 3 396 návštěvníků, z toho 69 hromadných výprav. Kromě domácích navštívilo velkomoravské památky ve Starém Městě také několik skupin ze zahraničí.²³ Výkaz činnosti za první pololetí roku 1961 dále uvádí, že dřevěné provizorium na lokalitě ve Špitálkách sloužilo pro prohlídky odborných pracovníků i případných zájemců ze stran veřejnosti. Přístřešek nad kostelem v Modré krytý lepenkou byl kvůli svému špatnému stavu pro hromadné skupiny nevyhovující, jednotliví zájemci archeologickou lokalitu mohli stále navštívit. V roce 1962 byl Památník Velké Moravy otevřen pro veřejnost denně kromě pondělí od 9 do 17 hodin. Polední přestávka se konala mezi 12. a 13. hodinou. V témže roce navštívilo Památník Velké Moravy 3 009 platících návštěvníků, školní výpravy z okresu Uherské Hradiště, které vstupné neplatily, činily 1 246 žáků, celkem tedy 4 255 návštěvníků. Tržba na vstupném činila 1 423,50 Kčs.

Památník Velké Moravy byl v roce 1964 uzavřen kvůli technickému stavu budovy a nevhodné instalaci exponátů. K znovuotevření pro veřejnost došlo o dva roky později, od roku 1969 byla v památníku přístupná nová stálá expozice. Památník Velké Moravy společně s ostatními venkovními lokalitami byl zároveň zařazen mezi Národní kulturní památky I. kategorie.

Mládež, pravděpodobně z řad studentů, poškozovala budovu, šplhala po hromosvodu a poškozovala jej, házela na objekt kamení a došlo dokonce i k znečištění oken, dveří a klik fekáliemi. Věc tehdy šetřila i Veřejná bezpečnost. V některých případech uvádí E. Lepka mladistvé delikventy jmény.

23 Například studenti z vysoké školy z Drážďan, redakce Rádia Berlín, exkurze z New Yorku a studentka z Nairobi.

Bc. Veronika IDRÍKOVÁ (n. 1992), archivárka Státního okresního archivu Přerov. Její zájmy jsou historie regionu Uherskohradištska a Olomoucka, genealogie a dějiny čtení a čtenářství.

Bc. Martin ŽIŽLAVSKÝ (n. 1987), pracovník Slovákého muzea v Uherském Hradišti – Památníku Velké Moravy. Jeho zájmem je historie regionu Chřibů a Olomoucka, genealogie a epigrafika.

Museum in Staré Město and Presentation of Archaeological Findings to the Public

Abstract

The study brings the insight into the history of museum in Staré Město the existence and beginning of which is connected with archaeological excavations of the settlements of Great Moravian Empire carried out by Antonín Zelenitius. Museum in Staré Město founded from the initiative of Museum Society of Old Velehrad – Staré Město did not collect only archaeological artifacts but also books and ethnographical collections. In the 50s of 20th century the visitors could enjoy not only the exhibits but also commented tours of respective archaeological sites (Na Valách, Špitálky, Modrá – Hrubý díl). At that time the working of the museum as well as guiding activities in respective localities were performed by Emanuel Lepka who was also a main technical worker during archaeological excavations, carried out by an archaeologist Vilém Hrubý. Archaeological collections of the Museum in Staré Město became part of first exhibitions in The Memorial of Great Moravian Empire.

Key Words: Velká Morava, Staré Město, Na Valách, Špitálky, Modrá, archaeological research, museum, Antonín Zelnitius, Vilém Hrubý, Emanuel Lepka, Memorial of the Great Moravian Empire

Das Museum in Staré Město und seine Präsentation archäologischer Funde für die Öffentlichkeit

Zusammenfassung

Der Beitrag bringt einen Blick auf die Geschichte des Museums in Staré Město, dessen Anfänge untrennbar mit den von Antonín Zelnitius vorgenommenen Ausgrabungen der Fundstätten des Mährerreichs verbunden sind. Dieses Museum, gegründet auf Initiative des Museumsvereins Starý Velehrad – Staré Město, trug jedoch nicht ausschließlich archäologische Artefakte zusammen, sondern auch Bücher oder ethnografische Sammlungen. In den 1950iger Jahren standen der Öffentlichkeit neben einem Besuch des Museums auch kommentierte Besichtigungen der einzelnen Fundstätten (Na Valách, Špitálky, Modrá – Hrubý díl) offen. In dieser Zeit kümmerte sich um den Betrieb des Museums und um die Führungen in ihm und in den Fundstätten Emanuel Lepka, der auch der technische Hauptmitarbeiter bei den vom Archäologen Vilém Hrubý geleiteten Ausgrabungen war. Die archäologischen Sammlungen des Museums Staré Město wurden Anfang der 60iger Jahre Teil der ersten Ausstellungen der Mährerreich-Gedenkstätte.

Stichwörter: Mährerreich, Großmährisches Reich, Staré Město, Na Valách, Špitálky, Modrá, Grabungen, Museum, Antonín Zelnitius, Vilém Hrubý, Emanuel Lepka, Mährerreich-Gedenkstätte